

Nyhedsbrev

For Foreningen HEXIS

Nr. 25. September 2005

Nyhedsbrevet er foreningen HEXIS' forum for diskussion og faglig udveksling. HEXIS' formål er at videreføre den franske sociolog Pierre Bourdieus tænkemåde med særligt henblik på empirisk forskning i samfundsmæssige praksisformer. Deadline for indlæg til næste nummer: 10. december 2004. Nr. 21 udkommer omkring nytår.

Redaktør: Carsten Sestoft carsten@sestoft.dk

Redaktionel assistance: Anders Høg Hansen anders.hog-hansen@k3.mah.se

Hjemmeside og arkiv for nyhedsbreve, arbejdsrapporter m.v.: <http://www.hexis.dk>

Indhold

1. Redaktionelt (s1)
2. Arrangementer (s2)
Visning af Bourdieus film 'Sociology Is a Martial Art' - 21 september
Arkitektur og krop - 24 november
3. Bøger, tidsskrifter og essays (s2)
4. Forskningsprojekt om det sociale rum (s5)
5. Omtaler af hjemmesider (s5)
6. Arbejdsrapporter og noter (s7)
Bourdieu og forholdet mellem sociologi og historie. Af Kim Esmark
Lille undren over kapitalismen. Af Carsten Sestoft

1. Redaktionelt

Sommeren er forbi, selv om vejret i skrivende stund er glimrende, og en ny sæson står for døren. Redaktøren har på mirakuløs vis fået arbejde og flytter desuden til Århus til oktober, så måske burde man danne en jysk fraktion af Hexis... Mere om det senere.

Nedenfor kan man læse om efterårets Hexis-arrangementer. Der kommer muligvis flere til, og bestyrelsen er også yderst modtagelig for ideer fra medlemmerne – så hvis du har ideer til et arrangement, til nogen, man kunne invitere eller noget andet, så kontakt vores nyudnævnte arrangementkoordinator Rigmor på rigmor@lond.dk eller tlf. 38 87 99 96. Hexis er også medlemmernes forening i den forstand, at alle er velkomne til at foreslå (og eventuelt forestå) arrangementer, gerne med velvillig assistance fra bestyrelsen, f.eks. i økonomisk form.

2. Arrangementer:

Pierre Carles film om Bourdieu 'Sociology Is a Martial Art' - 21 september

Som indledning på efterårssæsonen ser vi Pierre Carles' dokumentarfilm *Sociology Is a Martial Art* fra 2000 – med engelske undertekster. Det sker torsdag 21. september kl. 19-22 i lokale A401 på DPU (Emdrupvej 101, 2400 København NV).

Filmmagasinet *Cinéaste* giver den følgende ord med på vejen: "Compelling... It is truly moving to see [Bourdieu] discussing his radical brand of sociology - in an empathetic and unpatronizing fashion - with callers to a radio talk show, admirers at a book signing, and angry unemployed workers..."

Arkitektur og krop - 24 november

24. november finder det andet ind til videre sikre Hexis-arrangement sted på DPU (nærmere detaljer om tid og lokale følger). Arrangementet tager udgangspunkt i antologien *Arkitektur og krop*, som er redigeret af Hexis-formand Kristian Larsen og udkommer til oktober på Hans Reitzels Forlag (det er i hvert fald planen lige nu). Fem af bogens bidragsydere vil holde oplæg om nogle af de forskellige måder socialt liv, mennesker og deres kroppe spiller sammen med (og eventuelt mod) de historiske og materielle strukturer, som arkitektur eller bygninger udgør.

3. Bøger, tidsskrifter og essays

Nassehi og Nollman om Bourdieu og Luhman

Armin Nassehi & Gerd Nollmann (red.): *Bourdieu und Luhmann. Ein Theorienvergleich*. Suhrkamp, 2004. 272 s, 12 euro

Som titlen siger, handler denne bog om sammenligningen af Bourdieus og Luhmanns teorier i forskellige henseender. Sammenligningspunkterne angår bl.a. differentieringsbegrebet, kønsopfattelse, praksisteori, social ulighed og samtidsdiagnose. Og som redaktørerne begynder deres indledning med at konstatere, ville dette projekt næppe være faldet i hverken Bourdieus eller Luhmanns smag: "Wahrscheinlich hätte es beiden nicht gefallen." Mir auch nicht, fristes man til at tilføje – heller ikke mig. I hvert fald er dele af bogen skolastisk skoleridt af værste skuffe. Men da jeg kun har kastet et overfladisk blik på bogen, kan der jo være håb for andre dele, og der er da ligheder mellem de sociologers teoretiske apparatur, som det nok kan være værd at belyse. Og redaktørerne konstaterer, at der i deres position og strategier i forhold til forgængerne – og mere generelt den sociologiske ortodoksi – er klare lighedspunkter, hvilket formentlig er sandt. Blot er det ikke sikkert, at det fremkalder teoretiske ligheder.

/cs

Lahire 'La Culture des individus'

– kritik af teorien om kulturel legitimitet som fremsat i 'Distinktionen'

Bernard Lahire: *La Culture des individus. Dissonances culturelles et distinction de soi*. Éditions La Découverte, 2004. 778 sider, 29 euro.

Jeg havde helt glemt eksistensen af denne kæmpebog, som jeg endda har haft stående et stykke tid. Dens mål er en kritik af "teorien om kulturel legitimitet", som den er fremsat af Bourdieu i *La Distinction*. Kritikken er imidlertid "delvis" eller partiel, dvs. hverken en total forkastelse eller en udvikling af en helt anden teori, som kunne eksistere ved siden af forestillingen om kulturel legitimitet; håbet er derved at kunne bidrage til viderebygningen på legitimitetsteorien. Midlerne til denne diskussion er dels teoretisk – udviklingen af et begreb om kulturel "dissonans", dvs. muligheden for, at skel mellem mere og mindre legitim kultur eksisterer inden for det enkelte individs praksis – dels empirisk, idet Lahire præsenterer en lang række interviews, som sammenholdes med diverse statistik, bl.a. fra INSEEs (= "Frankrigs Statistik") undersøgelser af fritidsaktiviteter og kulturforbrug.

Hvis man skal tro en anmeldelse af Louis Pinto* (tilknyttet Bourdieus center i Paris), er der interessante ting at finde i bogens interview-materiale, mens den teoretiske udvikling tilsyneladende ikke er synderligt klar, dels fordi begrebet om dissonans fører til nogle uigennemskuelige statistiske kodninger, og dels fordi Lahire ikke vha. et dispositions- eller habitusbegreb forsøger at forklare de observerbare dissonanser. Pinto går endda så langt som til at udtrykke sin manglende forståelse af selve diskussionen af begrebet om kulturel legitimitet, hvad der undrer mig lidt. Lahire gør ellers en del ud af at sige – hvilket underbygges med velvalgte passager af Bourdieu selv – at den "litterære og kunstneriske kultur" er svækket, fordi der i perioden fra 1967 til 1980'erne og 1990'erne kan observeres et fald i f.eks. læsning hos alle mulige sociale grupper (uden tvivl pga. opkomsten af nye medier) – blot som én indikator blandt mange på en svækkelse af et aspekt af den legitime højkultur. Tilsvarende har man i Danmark kunnet observere et fald i læsningen af skønlitteratur (men ikke i læsningen af bøger som sådan: Der læses stadig megen ikke-fiktiv faglitteratur). Lahires synspunkt ligger derfor i forlængelse af andre empiriske funderede undersøgelser af kulturforbrug som Richard Petersons i USA, ud fra hvilke man kan argumentere for, at de skel, som Bourdieu i 60'erne og 70'erne fandt i Frankrig, og som var baseret på opdelinger efter mængde og struktur af arvet og erhvervet kulturel kapital, nu også gennemkrydses af de skel i kulturforbrug, som er resultater af kulturindustriens vellykkede markedsføring rettet mod segmenter (kvinder over 40, drenge mellem 15 og 21, piger på 12-14 år, højtuddannede voksne over 30 osv.); de er især synlige mht. musik. En sådan udvikling er det jo nok ellers værd at diskutere.

For hvis man forestiller sig, at markedssegmenteringen helt erstatter segmenteringen efter mængde og struktur af arvet og erhvervet kulturel kapital, forsvinder de autonome produktionsfelter for musik, litteratur osv. Eller rettere, autonomien i disse produktionsfelter går tabt. Hvilket vil sige, at en kulturel dominans erstattes af markedets dominans, altså af en økonomisk dominans. Det var noget i den retning, jeg forsøgte at udtrykke i en artikel i *Information* (25. maj 2004; den kan tilsyneladende ikke længere ses på nettet) med spørgsmålet om, hvorvidt litteratur stadig er en samfundskultur eller er ved at blive en subkultur. Når man færdes i randen af de københavnske litterære miljøer, er det helt klart, at der findes en kulturelt dominerende litteratur, som støtter sig på et antal institutioner, hvoraf nogle er offentlige (f.eks. kunststyrelsen, biblioteker og diverse undervisningsinstitutioner, men også forlag og tidsskrifter eller BG

Banks litteraturpris, fonde og meget andet). Denne litteratur eksisterer i et felt eller som et felt i den forstand, at der er positioner, konflikter og hierarkier samt en grundlæggende *illusio*, en forestilling om litteraturens afgørende vigtighed. Men samtidig har man indtryk af, at denne litteratur – og jeg tænker her på den litteratur, der interesserer litteraturer som mig – forekommer én at være et yderst marginalt og nærmest subkulturelt fænomen, hvis samfundsmæssige eksistens er tæt på at være en fiktion. I al fald forekommer forestillingen om, at der skulle være distinktionsgevinster ved at beskæftige sig med den – i hvert fald uden for dette felt selv – én at være tvivlsom: Det føles i nogen grad som at have en stor kapital i rumænske penge eller i en eller anden fjern og næsten værdiløs valuta. Men det kan også være, jeg blot er grebet af idiotisk pessimisme (pessimisme, fordi en stor del af min kapital er af denne 'rumænske' art). Og det var egentlig blot for at sige, at Lahires diskussion af mulige strukturelle ændringer i vægten af kulturelle genrers legitimitet nok er værd at tage: Hvordan kan man forstå, beskrive og begrebsliggøre sådanne ændringer – og især: Hvordan kan man være sikker på, at der ikke blot er tale om ens egne pessimistiske projektioner af noget, der strukturelt set måske slet ikke har ændret sig i de sidste hundred år – bortset fra at kulturudbudet og -forbruget er meget større, både socialt og økonomisk, end i år 1900? Som altid viser virkeligheden sig at være anderledes end man tror. Ifølge artiklen "Arts participation as cultural capital in the United States, 1982–2002: Signs of decline?" af Paul DiMaggio og Toqir Mukhtar (*Poetics*, vol. 32, nr. 2, 2004) er der rigtignok tale om et vist fald i nogle "highbrow" kulturelle aktiviteter, men det gælder ikke alle (f.eks. ballet og teater mere end besøg på kunstmuseer og -gallerier), og en del mere populære kulturelle aktiviteter er ligeledes i tilbagegang.

/cs

* Se <http://www.espacetemps.net/document778.html> ; på samme side findes flere anmeldelser og diskussioner af bogen.

The Mystery of Ministry. Pierre Bourdieu og demokratisk politik

The Mystery of Ministry, bogen om 'Pierre Bourdieu and Democratic Politics' er nu kommet på gaden. Det drejer sig om en række artikler, som allerede er blevet udgivet i tidsskriftet *Constellations* (jf. nyhedsbrev nr. 20), et par andre tidligere udgivne artikler samt et nyt bidrag af Gil Eyal, som analyserer 'The Making and Breaking of the Czechoslovak Political Field'. Wacquants introduktion samt indholdsfortegnelsen kan hentes på hans hjemmeside:

<http://sociology.berkeley.edu/faculty/WACQUANT/>

Jens A. Hansen

'Ethnography' temanummer

Nr. 4 (fra 2004) af tidsskriftet *Ethnography* (som Wacquant har startet og er med til at redigere) er endelig kommet på gaden. Det er et temanummer om Bourdieus etnografiske arbejder (specielt i Algeriet), og indeholder en indledning af Wacquant, to andre artikler om Bourdieu og 6 artikler af Bourdieu. Og så er Bourdieus *The social structures of the economy* også just udkommet på engelsk.

Jens A. Hansen

Hans Carl Finsen 'Den danske smag'

Et af de første forsøg på at tænke Bourdieus tænkning om kulturel smag og social distinktion ind i en specifikt dansk sammenhæng må være Hans Carl Finsens lille essay "Den danske smag" (Christian Ejlers' Forlag, København 1986). Finsen diskuterer hvad han kalder "hverdagens æstetik" eller "æstetiske praksis" gennem det 20. århundredes Danmark og ser på bl.a. arkitektur, møbeldesign og grafiske stilformer fra Børge Mogensen sofaer, amagerhylder og kakkelborde over offentligt interiør, DSB-togsæder og chokoladereklamer til PH-lamper og parcelhuse. Centrale linier i Finsens historiske kontekst er socialdemokratismen og den PH'ske kulturradikalisme: hvad har netop disse strømninger gjort ved den danske smag? Inspireret af Bourdieu ser Finsen på såvel sociale som nationale differentieringer (primært Danmark vs Vesttyskland og Frankrig). En kort, knap, men inspirerede lille bog, der for Bourdieu-interesserede også har en slags receptionshistorisk relevans.

Kim Esmark

4. Forskningsprojekt om det sociale rum

Egentlig er det ingen nyhed, men Annick Prieur står i Aalborg i spidsen for en både kvantitativ og kvalitativ undersøgelse af det sociale rum med inspiration fra *La Distinction*. Lennart Rosenlund, hvis tilsvarende undersøgelse af Stavanger har været omtalt tidligere (se nyhedsbrev nr. 22), er med på holdet, der desuden består af to ph.d.-studerende. Det bliver interessant at se, hvad resultaterne bliver.

Projektbeskrivelse mv. kan ses på adressen

<http://www.socsci.auc.dk/compas>

/cs

5. Omtaler af hjemmesider

Tysk hjemmeside for historikere

Hsozkult er en nærmest ufatteligt righoldig hjemmeside for historikere – med plads til både socialhistorikere og kulturhistorikere. Der er f.eks. 3864 grundige anmeldelser af ikke kun tysk, men også engelsk og fransk faglitteratur, samt 772 konferenceberetninger, foruden links til hjemmesider og tidsskrifter mv. Ret overvældende.

<http://hsozkult.geschichte.hu-berlin.de/index.asp>

/cs

Fransk etnologi tidsskrift 'Terrains' på nettet

Det franske tidsskrift for europæisk etnologi *Terrains* har lagt de første 37 numre på nettet, så alle artikler – heriblandt af professionens førende navne som Alban Bensa m.fl. – kan læses som helhed. Der er også en praktisk tematisk oversigt.

<http://terrain.revues.org/index.html>

/cs

'British Journal of Sociology' tema om kulturel kapital og social ulighed

Det såvidt jeg husker ældste og mest "officielle" engelske sociologitidsskrift, *British Journal of Sociology*, har haft et særnummer om "The Concept of Cultural Capital and Social Inequality", som i sagens natur er stærkt Bourdieu-inspireret (vol. 56, nr. 1, marts 2005). Nummeret er redigeret af Mike Savage og Tony Bennett. Man kan se indholdsfortegnelsen (men ikke downloade artiklerne, medmindre man sidder på institution, der abonnerer) på adressen:

<http://www.blackwell-synergy.com/toc/bjos/56/1>

/cs

Gérard Noiriel om ham selv og forholdet til Foucault og Bourdieu

Den franske historiker Gérard Noiriel, der specielt har beskæftiget sig med migrationens socialhistorie (særligt immigranter i Frankrig), har skrevet en bog, der bl.a. handler om ham selv, hans sociale bane (der ligner Bourdieus) og hans forhold til de inspirationskilder, som Foucault og Bourdieu var for hans historiske arbejde. Som man kan læse i en anmeldelse på nettet på engelsk, er han noget mindre fortryllet af dem i dag end tidligere:

<http://h-france.net/vol3reviews/popkin5.html>

/cs

'Habitus' til Leksikon for det 21. århundrede

Redaktøren har skrevet en kort artikel om opslagsordet "habitus" til *Leksikon for det 21. århundrede*, der ligger på nettet. Se <http://www.leksikon.org/art.php?n=5044>

/cs

Kuriosa

Man kan finde meget godt på nettet, men også af og til nogle besynderligheder, selv på tilsyneladende autoritative sider. I en anmeldelse fra tidsskriftet *International Social Science Review* (2001) kan man f.eks. læse, at Bourdieu var ”a teacher of Michel Foucault”, hvilket vist er en nyhed. Det var nu den unge Foucault, der underviste den endnu yngre Bourdieu på École normale supérieure (formentlig som en slags instruktør). Men sådan er der jo så meget.

http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m0IMR/is_2001_Fall-Winter/ai_100485428

/cs

Og når vi nu er ved de deciderede kuriosa, må det også nævnes, at vittige hoveder i et sociologisk diskussionsforum har fundet en hjemmeside, der kan afgøre den procentvise godhed og ondskab af andre hjemmesider og tekster i elektronisk form. En af forummets deltagere kan så oplyse, at hexis.dk er 99 % god, og det er da rart at vide... (mens datasættet til en eksamen i videregående kvantitative metoder er 100 % ondt!).

<http://sociologiskforum.dk/forum.vis.asp?id=135&svaer=14>

/cs

6. Arbejdspapirer og noter

Bourdieu og forholdet mellem sociologi og historie

Af Kim Esmark

Pierre Bourdieu: Schwierige Interdisziplinarität. Zum Verhältnis von Soziologie und Geschichtswissenschaft. Red.: Elke Ohnacker og Franz Schultheis. Münster: Verlag Westfälisches Dampfboot, 2004, ISBN 3-89691-573-8, 199 s., EUR 24,80.

Eric Hobsbawm, ”Sociologie critique et histoire sociale”, *La liberté par la connaissance. Pierre Bourdieu (1930-2002)*, red. Jacques Bouvaresse og Daniel Roche (Paris 2003), s. 281-292.

Adspurgt om historiens rolle i sin tænkning svarer Bourdieu i *Refleksiv sociologi*, at ”opsplitningen af historie og sociologi i to forskellige vidensområder... er en katastrofal udvikling, der overhovedet ikke har nogen epistemologisk berettigelse. Enhver form for sociologi må nødvendigvis have et historisk udgangspunkt, ligesom al historie i sig selv rummer en sociologisk dimension.” (s. 78) Lignende programmatisk statements om forholdet mellem historie og sociologi findes strøet rundt omkring mange andre steder i Bourdieus værk. Gennem det meste af sit virke talte han entusiastisk for fusionen af sociologi og historie i en ”forenet socialvidenskab”, hvor historie blev praktiseret som en historisk sociologi om fortiden og sociologi som en socialhistorie om nutiden.

Bourdieu's eget arbejde er gennemsyret af ideen og ses bl.a. udfoldet i de store empiriske feltanalyser. Et eksempel er *Homo academicus*, hvori Bourdieu undersøger det akademiske felt i Frankrig og derigennem kommer frem til en teori om de historiske forudsætninger for '68-oprøret. Et andet markant eksempel er *The Rules of Art*, hvor skildringen af det litterære felts tilblivelse i 1800-tallet forekommer at være mindst ligeså meget historie som sociologi. Også makrohistoriske temaer som religionens og statsdannelsens udvikling i Vesten har været underkastet Bourdieus feltoptik, omend i teoretisk diskuterende mere end empirisk undersøgende form ("Det religiøse felts opkomst og struktur"; "I statens ånd"; m.v.).

Som Bourdieu-læsende historiker har man (...jeg) ikke desto mindre ofte savnet en mere eksplicit og systematisk belysning af de grundlæggende spørgsmål om forholdet mellem sociologi og historie, eller rettere: mellem sociologens og historikerens forskningsmæssige praksis. Hvordan iværksætter man fx Bourdieus begrebsapparat og tilgang, når man som arbejdende historiker sidder med sine ofte spredte, tilfældigt overleverede og kulturelt fremmedartede fortidige kildetekster? Eller når man arbejder med historiske perioder, hvor feltstrukturen enten var radikalt anderledes i forhold til det moderne samfund eller slet ikke kan genfindes?

Et bidrag til en sådan belysning er for nylig kommet med bogen *Pierre Bourdieu: Schwierige Interdisziplinarität. Zum Verhältnis von Soziologie und Geschichtswissenschaft* (Münster 2004). I bogen har udgiverne Elke Ohnacker og Franz Schultheis samlet et antal tekster af og med Bourdieu, der på forskellig vis tematiserer den "forenede socialvidenskab", Bourdieu plæderede for – uden naturligvis på nogen måde at udtømme emnet.

Bogen indledes af to regulære artikler fra Bourdieus egen hånd. I den korte, men uhyre tankevækkende "Keine Angst vor Max Weber" udreder Bourdieu, hvorfor man i Frankrig i generationer ignorerede den store tyske historiker-sociolog. For det første fandtes der simpelthen længe ingen franske oversættelser af Weber. Da Bourdieu i 60'erne underviste i bogen om den protestantiske etik og *Wirtschaft und Gesellschaft*, måtte han således selv lave oversættelser til sine studenter. Franske intellektuelles ukendskab til Weber afholdt dem dog ikke fra at dømme ham. Nogle så ham i marxistisk lys som en slags spiritualistisk bevidsthedsfilosof, andre brugte ham i filosofisk argumentation mod socialvidenskabens mulighed for at skabe objektiv viden om samfund og historie. I Frankrig gjorde man iflg. Bourdieu epistemologi til en disciplin i sig selv og isolerede dermed Webers epistemologiske refleksioner fra hans empiriske praksis, hans enestående særkende: den komparative historiske sociologi, der på én gang favnede økonomiske, religiøse, juridiske etc aspekter. Weber var, i Bourdieus ord, "den menneskeliggjorte sammenlignende metodik"! (som det turde fremgå, er "Keine Angst" også Bourdieus utilslørede hyldest til Weber...)

Bag Webers geni lå selvsagt en række objektive forudsætninger, hvoraf Bourdieu fremhæver de tyske 1800-tals universiteters enorme samlinger af intellektuelle værktøjer eller kapital – bibliografier, encyklopædier, oversigtsværker, fortegnelser etc. – som adskilte dem fra samtidige franske universiteter. Men Weber akkumulerede på den anden side ikke blot foreliggende viden. Han havde et skarpt blik for det væsentlige, for at se sammenhænge og skabe systematik, og var ofte i stand til at korrigere de historiske arbejder, han benyttede.

Weber sættes ofte op imod Marx (især i Frankrig), men paradoksalt nok realiserede Weber på mange måder Marxs program, der hvor Marx selv svigtede, fx i forhold til analysen af religionens politiske økonomi. Her investerede Weber hele sin kraft i afdækningen af de religiøse kendsgerninger *uden* derved at ødelægge deres egentlige symbolske karakter. Gængs politisk klassificerende logik tilsiger enten at tilslutte sig eller forkaste en teoretiker – enten er man ”for Marx” eller imod ham. Bourdieu understreger imidlertid det mulige og frugtbare i at tænke *med Weber mod Weber, med Durkheim mod Durkheim* etc.

Weber er kort sagt ikke blevet læst og brugt efter fortjeneste. Med ham kan man overskride skellet mellem socialhistorie og historisk sociologi. Historikere kan lære at stille ”universelle” spørgsmål til partikulære fænomener (og konstruere deres objekt i overensstemmelse dermed) og sociologer kan lære at konfrontere deres universelle spørgsmål med konkrete tilfælde. Mange filosoffer og essayister klassificerer Weber som sociolog og tager ham derfor ikke i seriøs betragtning på deres eget felt, men de burde faktisk afholde sig fra at behandle de store temaer om stat, ret, magt, vold etc uden at kende til Weber.

Tilbage til *Schwierige Interdisziplinarität*, hvor den lille Weber-tekst følges af den lange artikel ”Von der königlichen Hausmacht zur Staatsraison”, hvori der skitseres en feltbaseret model for analyse af statsdannelseprocessen i Vesteuropa siden middelalderen (kendes allerede i engelsk oversættelse, se Hexis nyhedsbrev nr. 20 om tidsskriftet *Constellations*). Herefter følger en række interviews, samtaler og dialogmøder mellem Bourdieu og forskellige historikere om bl.a. kulturhistoriens teoretiske rødder, forholdet mellem forskellige nationale historietraditioner o.l. Et paper om deltagerobjektivering, som også kendes i engelsk version, slutter sammen med en efterskrift af Schultheis bogen af.

Schwierige Interdisziplinarität er en på mange måder heterogen kompilation. Et gennemgående tema, der kan siges at binde de ret forskellige tekster sammen, er spørgsmålet om hvorfor interdisciplinarteten jf bogens titel er så svær at praktisere. Bourdieu peger her på fagenes forskelligartede feltstruktur som det springende punkt og på forskerens objektivering og historicering af egen position i et bestemt felt som vej frem. Med en parafrase fra bogen s. 72: Det gælder om at forstå Kim Esmarks standpunkt med hensyn til historien, men man må kende Kim Esmarks standpunkt i rummet af historikere, der på samme tid er Kim Esmarks objektive sandhed og et af principperne for hans subjektive repræsentation.

Men hvordan ser man mon på Bourdieu og hans værk fra historikerside? En af nyere tids mest betydelige historikere, Eric Hobsbawm (kendt for *The Age of Extremes*, m.m.) sammenfatter i et essay hvad han ser som Bourdieus bidrag til historieforskningen og diskuterer nytten af begreber som felt og habitus for de spørgsmål og problemer historikerne arbejder med.

Hobsbawm: Gennem årene orienterede Bourdieu sig mere og mere mod historien og historiske problemstillinger (se tema-nr. af *Actes* fra 1993, hvor fem af ni artikler er skrevet af historikere). Historiografen Georg Iggers omtaler ham ligefrem som en slags antropologisk inspireret historiker i en gruppe, der også – jf Iggers – omfatter bl.a. Maurice Godelier, Eric Hobsbawm og E.P. Thompson.

Men stadig valgte Bourdieu jo at blive sociolog og ikke historiker, og i hans værker citeres oftere filosoffer, etnologer og socio-antropologer end historikere. Georges Duby (fransk middelalderhistoriker, d. 1996) er en af de få samtidige franske historikere, Bourdieu ofte nævner og citerer. Jules Michelet (stor fransk medievist fra 1800-tallet) nævnes aldrig. På trods af sympati for Fernand Braudel (mentalitetshistoriens grundlægger), var Bourdieu aldrig begejstret for Annales-skolen og dens begreb om

”den lange varighed” (*longue durée*), fordi man dér sjældent historiserede sine egne kategorier og begreber.

Men historien, fortiden, var central for Bourdieu og han kunne være blevet en stor historiker – modsat fx Foucault, Althusser eller Derrida. Foucault brugte mest historien til at illustrere forudgivne ideer; strukturalisterne forsøgte at fjerne alt det vi kalder historie fra historien! Bourdieu havde i modsætning hertil en passion for det konkrete, det specifikke, det enestående, samt en evne og nysgerrighed til at observere. Hans betragtninger over bondelivet i Kabylien fx afslører Bourdieus naturlige talent for socialhistorie.

Historien havde to funktioner for Bourdieu:

1) den var et redskab for kritisk refleksion, for objektivering af historiciteten af de begreber og synsmåder sociale agenter, inkl. samfundsforskere, anlægger på verden. Jf Bourdieu i *Choses dites*, er det ved at afdække historiciteten, at fornuften kan undslippe historien; fornuften har en historie, den kan ikke af den grund reduceres til sin historie, men der er historiske forudsætninger for den sociale tilsynekomst af en måde at kommunikere på, der gør det muligt at erkende sandhed.

2) men historien er også en integral del af den realitet sociologen beskriver; det sociale er historie, indskrevet i ting, kroppe, teorier, tanker etc.

Med feltbegrebet mente Bourdieu at have et redskab til at overskride modsætningen mellem struktur og forandring, men for historikeren er det ikke helt overbevisende. Feltbegrebet er først og fremmest brugbart i analysen af de konstante mindre brud – politisk, kulturelt, kunstnerisk etc – som kendetegner modernitetens brutalt accelererede udvikling. Feltbegrebet er mindre oplagt ift. at forstå de to store, afgørende transformationer i homo sapiens’ historie: den neolitiske og den industrielle revolution.

Til gengæld er Bourdieus værk, og specielt habitusbegrebet, absolut indispensabelt ift. forståelsen af reproduktion, ikke mindst i førkapitalistiske samfund. Der findes næppe nogen historiker, der bedre end Bourdieu i *Le sens pratique* formår at indfange den sociale logik i bondesamfundet. Habitus var også centralt i kritikken af ”rational choice” teorier. Flg. anekdote fra Persi Diaconis, ”The problem of thinking too much”, *Bulletin of the American Academy of Arts and Sciences* (forår 2003) ville have mødt Bourdieu: en matematiker, ekspert i sandsynlighedsberegning, overvejede at skifte fra Stanford til Harvard og diskuterede spørgsmålet med en ven. Vennen spurgte undrende: men du er jo beslutningsteoretiker! hvorfor anvender du ikke teorien? Hvortil matematikeren svarede: helt ærlig, Sandy, her drejer det sig om en alvorlig sag!

Habitus befinder sig i rummet mellem den historiske struktur og den menneskelige aktivitet, i marxske termer mellem basis og overbygning, og svarer på spørgsmålet (i Marx’ formulering): hvad er det præcis der sker, når menneskene skaber deres egen historie, men ikke gør det intentionelt; når de gør det under omstændigheder de ikke selv har valgt, men er blevet givet direkte af fortiden?

Her ligger problemet: habitus favoriserer reproduktion. Og så bliver det svært at svare på spørgsmålet om de store, makrohistoriske forandringer over lang tid. Hvordan kunne store forandringer realiseres af mennesker, der, indtil ihvertfald det 18. århundrede, for det meste levede på en måde, der sigtede på for

enhver pris at *undgå* forandringer? Alligevel skete der vældige forandringer, og dét har Bourdieu ikke forklaret.

Til gengæld har han glimrende beskrevet, hvad der sker, når mennesker med en prækapitalistisk habitus bliver underkastet det moderne samfunds accelererede rytme, opløsning af sociale strukturer og "misère du monde". Han har med begrebet om symbolsk vold også beskrevet mekanismerne bag de domineredes samtykke til undertrykkelsen på en måde, der er beslægtet med Gramsci, men bedre.

Tre punkter eller indsigter i Bourdieus teori bør fremhæves:

- 1) det er umuligt at reducere alt det menneskene gør med naturen og med hinanden til et system af regler;
- 2) det er lige så umuligt, både i livets praksis og i teorierne derom, ikke at systematisere de menneskelige relationer;
- 3) det er ikke givet, at tingene er som de er: de har været anderledes og de vil ændre sig igen.

Historikeren kan genkende sit projekt i Bourdieus: objektet er en realitet, der omfatter alle de individuelle og kollektive kampe, der sigter på at bevare eller forandre virkeligheden, særligt de kampe der angår påføringen af den legitime repræsentation af virkeligheden, hvis symbolske effekt kan bidrage til bevarelsen eller undergravelsen af den etablerede orden, dvs. virkeligheden.

Bourdieu ville forandre verden til det bedre. Han mente ikke det var tilstrækkeligt at filosofere over den.

Lille undren over kapitalismen

Under det årlige ferieophold i Tyskland konstaterer man, at der klages meget over den håbløse tyske økonomi; det har man for øvrigt også kunnet læse om i danske aviser. Problemet er især, at de tyske forbrugere ikke bruger penge nok, mens det tilsyneladende går rigtig godt for den tyske eksport. Mærkelig nok er medicinen mod problemet den samme som alle andre steder: lavere lønninger, mindre og kortere arbejdsløshedsunderstøttelse osv. Man skulle tro, det omvendte – højere lønninger og understøttelse – ville være mere egnet til at løse problemet: Hvis forbrugerne havde flere penge, ville de sandsynligvis også bruge flere, især lavindkomstgrupper som arbejdsløse, der ikke har for meget i forvejen. Det ville også passe sammen med det, mange (f.eks. marketingsfolk) konstaterer er et historisk skift i kapitalismen i de sidste årtier. Nemlig at den kapitalistiske produktionsforms problem ikke længere er at producere varer, men at afsætte dem. Hvis man skal afsætte varer, må man jo sørge for, at der er nogen, der har penge til at købe dem. Lavere lønninger og udflytning af produktion kan derfor kun i en vis udstrækning være i virksomhedernes interesse, skulle man tro. Ellers ender det jo med, at der ikke er nogen til at købe de billige produkter, som i stedet for i Danmark eller Tyskland fremstilles i Østeuropa, Kina eller Asien. Så måske burde Dansk Industri gøre sig til talsmand for højere lønninger, f.eks. til lønmodtagere inden for detailhandlen, det offentlige og andre vanskeligt udflyttelige brancher?

Naivt? Vist så – men er det meget mere naivt end den førte politik?

/cs